

บทที่ 1

บทนำ

คำนำ

เกษตรกรในชนบทไทยจะเลี้ยงไก่พื้นเมืองแทบทุกครัวเรือน โดยมีไก่พื้นเมือง 10-20 ตัวต่อครัวเรือน ซึ่งประกอบด้วย แม่ไก่ 2-5 ตัว พ่อไก่ และลูกไก่อายุต่างๆ กัน เกษตรกรส่วนใหญ่ปล่อยให้ไก่พื้นเมืองหากินอาหารตามธรรมชาติรอบๆ บ้าน และมีบ้างในบางครั้งที่โปรยข้าวหรือเศษอาหารให้ไก่กิน เวลากลางคืนไก่จะเกาะคอนนอนใต้ถุนบ้านหรือตามต้นไม้ ไก่เหล่านี้เลี้ยงไว้เป็นแหล่งอาหารโปรตีนของครอบครัวโดยกินเนื้อไก่และไข่ไก่ ขายเป็นรายได้เสริม เก็บไว้ใช้ในเวลาต้องการหรือในงานต่างๆ เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว ด้อนรับแขก ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา และเป็นกีฬาเพื่อการพักผ่อน โดยทั่วไปมักจะปล่อยให้แม่ไก่ฟักไข่เองทั้งหมด เมื่อไก่มีน้ำหนักตัวประมาณ 1 กิโลกรัม ซึ่งใช้เวลาเลี้ยงประมาณ 20 สัปดาห์จะขายไก่ไปหรือฆ่ากินภายในครัวเรือน ประชาชนทั่วไปจะนิยมบริโภคเนื้อไก่พื้นเมืองมากกว่าไก่เนื้อที่เลี้ยงเป็นการค้า เนื่องจากคุณภาพของเนื้อซึ่งทำให้รสชาติและการปรุงเป็นอาหารจะอร่อยกว่าไก่เนื้อ ดังนั้น ราคาไก่พื้นเมืองจึงสูงกว่าไก่เนื้อ

ปัจจุบันเกษตรกรรายย่อยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้เนื้อที่ส่วนใหญ่ทำการเพาะปลูกและเหลือเนื้อที่น้อยมากสำหรับเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะสัตว์ใหญ่ เช่น โค กระบือ ซึ่งนับวันจะมีเนื้อที่จำกัดเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะประชากรเพิ่มขึ้น ดังนั้นการเลี้ยงสัตว์เล็ก โดยเฉพาะไก่พื้นเมืองจึงเป็นเรื่องที่ควรนำมาพิจารณาและวิจัยอย่างขี้ง เพื่อแก้ปัญหาในการเลี้ยงสัตว์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นกับเนื้อที่ที่เกษตรกรครอบครองอยู่ โดยเฉพาะในเขตที่แห้งแล้ง ซึ่งปลูกพืชได้ผลไม่เต็มที่ ทำให้เกษตรกรมีรายได้ต่ำต้องทิ้งบ้านไปทำงานในกรุงเทพฯ และจังหวัดอื่นๆ เมื่อสิ้นสุดฤดูเพาะปลูก โดยปล่อยให้ลูกและคนแก่ซึ่งเป็นบิดาและมารดาเฝ้าบ้าน ซึ่งก่อปัญหาด้านสังคมตามมาอีกมากมาย ดังนั้นเพื่อจูงใจให้เกษตรกรได้มีงานทำตลอดปี และใช้แรงงานในครัวเรือนอย่างมีประสิทธิภาพ จึงเห็นควรต้องหาอาชีพเสริมหรืออาชีพรองให้แก่เกษตรกรได้ทำและยอมรับ

การเลี้ยง สัตว์ปีกในประเทศไทยโดยเฉพาะไก่เนื้อกำลังประสบปัญหาการแข่งขันกันมากในตลาดโลก เนื่องจากต้นทุนในการผลิตไก่เนื้อของประเทศสูงขึ้น ทำให้เกษตรกรรายย่อยไม่สามารถที่จะทำธุรกิจทางด้านนี้ได้อีกต่อไปในระยะยาว ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศ จะต้องมีการวิจัยและพัฒนาการผลิตไก่พื้นเมืองลูกผสมขึ้นมาทดแทนส่วนหนึ่งของการผลิตไก่เนื้อ

การเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมส่วนใหญ่ระบบการเลี้ยงยังเป็นแบบเกษตรกรรายย่อย เลี้ยงเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ถึงแม้ว่าจะมีการวิจัยและส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมจากทั้งภาครัฐและเอกชนในลักษณะการรวมกลุ่มผู้เลี้ยง แต่ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จมากนัก ทั้งๆ ที่เมื่อคำนึงถึงราคาจำหน่ายของไก่พื้นเมืองลูกผสมสูงกว่าไก่เนื้อ 2-3 เท่า และตลาดยังมีความต้องการเนื้อไก่พื้นเมืองลูกผสมอีกมาก อย่างไรก็ตามสาเหตุที่ทำให้การส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมไม่ประสบผลสำเร็จก้าวหน้าเท่าที่ควรประการหนึ่ง คือ ปัญหาการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากส่วนราชการไปยังกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ยังไม่ได้ผลตามวัตถุประสงค์เต็มที่ อาจเนื่องจากขบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยียังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ผลในรูปธรรมยังไม่เป็นที่ยอมรับของเกษตรกรและปัญหาอื่น ๆ เป็นต้น ดังนั้นโครงการเผยแพร่เทคโนโลยีการผลิตไก่พื้นเมืองลูกผสมจึงมุ่งเน้นเพื่อแก้ปัญหาการถ่ายทอดเทคโนโลยี และส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่มีการพัฒนาภูมิปัญญาในการผลิตไก่พื้นเมืองลูกผสมให้มีประสิทธิภาพและถูกสุขอนามัย เพื่อพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมเลี้ยงไก่ขนาดเล็กในท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อให้ทราบถึงสถานภาพ ปัญหาและอุปสรรคของสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสม
2. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมได้มีความรู้และสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่กำลังประสบอยู่ในการผลิตไก่พื้นเมืองลูกผสม
3. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมสามารถรวมกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพในการผลิตและการตลาด เพื่อพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรมขนาดเล็กในท้องถิ่นต่อไป
4. เพื่อให้ทราบถึงประเด็นในการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวสำหรับการผลิตไก่พื้นเมืองลูกผสม

แผนงานวิจัย

ขั้นที่ 1 การเลือกกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย

- เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายเป็นเกษตรกรที่มีการรวมกลุ่มกันในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองหรือไก่ลูกผสม ซึ่งจัดตั้งโดยกรมปศุสัตว์ 2 กลุ่มในเขตจังหวัดขอนแก่น โดยกลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่ก่อตั้งใหม่ และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มที่ก่อตั้งมาแล้วไม่ต่ำกว่า 1 ปี
- มีการประชุมปรึกษากับเจ้าหน้าที่ในสำนักงานปศุสัตว์จังหวัด เพื่อสำรวจพื้นที่และกำหนดกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย

ขั้นที่ 2 สำรวจสถานภาพและปัญหาของกลุ่มผู้เลี้ยงไก่

- มีการสร้างเครื่องมือในการสำรวจ ทดสอบก่อนนำไปใช้จริง
- ลงมือสำรวจกลุ่มเกษตรกรเป้าหมายและเกษตรกรนอกกลุ่มในหมู่บ้านเดียวกันอีกจำนวนหนึ่ง
- สรุปผลการสำรวจ

ขั้นที่ 3 ฝึกอบรมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่

- จัดฝึกอบรมตามปัญหาและความต้องการของกลุ่มและจากการติดตามผลของกลุ่ม 2 ครั้งๆละ 50 คน ระยะเวลาฝึกอบรมแต่ละครั้ง 1 วัน หลังจากฝึกอบรมแต่ละครั้งจะมีการประเมินผล

ขั้นที่ 4 การส่งเสริมการจัดการกลุ่ม

- หากกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ไปดูงานกลุ่ม หรือเครือข่ายกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ 1 วัน
- ปรับปรุงรูปแบบการจัดการของกลุ่มที่เหมาะสม

ขั้นที่ 5 ติดตามผลและนิเทศงาน

- ติดตามผลและนิเทศงาน แต่ละกลุ่มทุกๆ 2 สัปดาห์
- ประชุมปรึกษากลุ่ม แต่ละกลุ่ม 1 ครั้งต่อเดือน

ขั้นที่ 6 กิจกรรมวิจัยย่อย

1. การศึกษาสาเหตุการตายของไก่พื้นเมืองลูกผสม
2. ผลของการถ่ายพยาธิที่มีต่อการเจริญเติบโตและการสร้างภูมิคุ้มกันต่อวัคซีนนิวคาสเซิลและวัคซีนกัมโบโรในไก่พื้นเมืองลูกผสม
3. การศึกษาสมรรถนะการผลิตไก่พื้นเมืองลูกผสม
4. การลดต้นทุนอาหารสำหรับเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสม